

інтернаціоналізації : [монографія] / Коломієць І.Ф. – Львів : Інститут регіональних досліджень ПАН України, 2004. - 247 с.

3. Губенко В.І. Механізм зовнішньоекономічної діяльності: процеси, тенденції та розвиток : [монографія] / Губенко В.І. – Біла Церква, 2002. – 262 с.

5. Горчаков В.К. Формирование организационно-экономического механизма управления внешнеэкономической деятельностью крупной компании : [монографія] / Горчаков В.Ю. – Донецк : НАН України. Ін-т економіки пром-сти, 2007. – 182 с.

Надійшла 18.10.2011

УДК 58.8:339.564

К. М. КУТИКІНА

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПТАХІВНИЦТВА В УМОВАХ НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано тенденції становлення та розвитку підприємств птахівництва. Виявлено методи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств, що мають найбільший вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств птахівництва.

Analyzed trends in growth and development of poultry enterprises. There are methods of non-tariff regulation of foreign economic activity of agricultural enterprises that have the greatest impact on the development of foreign economic activity of poultry.

Ключові слова: птахівництво, нетарифне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах кризових явищ зовнішнього середовища, недостатності продуктів харчування у світовому масштабі, різних умов впровадження зовнішньоекономічної діяльності виникли ряд проблем, які необхідно враховувати суб'єктам господарювання – виробникам сільгосппродукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. З 6 травня 2008 р. Україна стала членом Світової організації торгівлі. Україна зобов'язалася у майбутньому не застосовувати імпорتنі квоти і заборони на імпорт, жорсткі зобов'язання у сфері використання санітарних і фітосанітарних заходів у відповідності до міжнародних стандартів. До 30 грудня 2011 року необхідно привести все технічне регулювання у відповідність з Угодою про технічні бар'єри у торгівлі. Можливості нетарифного регулювання імпорту в Україну суттєво обмежені, на той час як нетарифні бар'єри для експорту у країни ЄС для нашого виробника залишаються високими. Аналіз основних етапів розвитку підприємств птахівництва дасть можливість виявити резерви для підвищення ефективності їх діяльності, що мінімізує негативний вплив нетарифного регулювання.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні аспекти методів регулювання міжнародної торгівлі розглядали такі вчені, як О. Гребельник, Д. Лукьяненко, Н. Науменко, А. Осика, Ф. Рут, Н. Ткаченко. У своїх працях вони розкривають зміст інструментів регулювання зовнішньоекономічних відносин. Серед іноземних науковців, які досліджували ці питання, можна виділити таких, як Р. Болдвін, А. Деардорф, Р. Стерн, К. Маскус, Дж. Вілсон, Т. Отцукі, Б. Бора, С. Лайрд. Але існує необхідність дослідження залежності стану підприємств від нетарифних заходів регулювання, що сприятиме розвитку підприємств птахівництва.

Цілі статті. Проаналізувати стан підприємств птахівництва у динаміці. Виділити основні методи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та виявити їх вплив на розвиток підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним науковим обґрунтуванням наукових результатів. Із посиленням процесу глобалізації принципи вільної торгівлі розглядаються як основні. Проте, елементи протекціонізму присутні в зовнішньоторговельній політиці кожної держави. Аграрний сектор України характеризується значним державним втручанням і захистом. Система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності вітчизняного АПК була започаткована в період отримання нею статусу незалежної держави, яка потім доповнювалась і змінювалась залежно від конкретного періоду свого розвитку.

Внаслідок бурхливої лібералізації (1993–1995 рр.), вітчизняний агропродовольчий ринок, не маючи системи захисту та економічної, адміністративної підтримки, виявився незахищеним від іноземної конкуренції. Українські товаровиробники перебували в різних умовах порівняно з західними, які володіли сучасною технікою та технологіями і користувалися державною підтримкою. Тобто доступ на український ринок був вільним, тоді як для українських експортерів застосовувались всілякі торговельні бар'єри, особливо в країнах Західної Європи. Розпочався період різкого скорочення обсягів виробництва продукції сільського господарства. Як результат, починаючи з 1996 р., у зовнішньоекономічній політиці України

посилились протекціоністські тенденції [4].

Україна має чималий експортний сільськогосподарський потенціал, зумовлений великими площами родючих ґрунтів і близькістю до ключових ринків Близького Сходу, Північної Африки, країн СНД і потенційно ЄС. На сьогодні можна відзначити низьку питому вагу експорту у вартості валової продукції сільського господарства, яка становить 12 %, тоді як, наприклад, у Польщі й Угорщині цей показник становить 25 %, а в Німеччині – понад 50 % [2, с. 11].

Невелика тривалість періоду вирощування птиці, швидка окупність вкладених ресурсів, а також скорочення пропозиції інших видів м'яса – яловичини та свинини – сприяли створенню великих птахофабрик і птахокомплексів, внаслідок чого збільшилося поголів'я птиці всіх видів у сільськогосподарських підприємствах.

Станом на 1 липня 2010 року укладено 48 угод з 37 країнами, 19 з яких на міжурядовому рівні у сфері стандартизації, метрології, оцінки відповідності, управління якістю та захисту прав споживачів. На сьогодні врегульовано договірну базу з країнами СНД, яка складається з 16 міжнародних договорів у сфері стандартизації, метрології та оцінки відповідності. У рамках двосторонніх договорів взаємно визнаються результати оцінки відповідності (сертифікації) продукції та результати випробувань, затвердження типу, перевірки, метрологічної атестації і калібрування засобів вимірювань.

З огляду на євроінтеграційну політику України, Держспоживстандартом на сьогодні укладено 14 міжнародних договорів з 11 країнами ЄС, зокрема, з Австрією, Грецією, Італією, Німеччиною, Францією, Польщею, Чехією, Словаччиною, Латвією, Литвою. Положеннями, що закладені в угодах із Грецією, Німеччиною, Словаччиною, Литвою, Чехією передбачено співробітництво з оцінки відповідності продукції.

Протягом 2007–2009 років Держспоживстандарт співпрацював з інститутами стандартизації Франції (AFNOR) і Німеччини (DIN) в рамках двостороннього співробітництва та проекту технічної допомоги Twinning “Зміцнення стандартизації, ринкового нагляду, вимірювань і законодавчої метрології, оцінки відповідності та споживчої політики в Україні”. Аналогічна співпраця здійснюється із Іспанською асоціацією з стандартизації (AENOR), Словенським інститутом стандартизації (SIST) та Чеським інститутом стандартів (CNI) в рамках проекту технічної допомоги Tacis “Технічна допомога українській інфраструктурі забезпечення якості”.

Частка України у світовому імпорті м'яса всіх видів сягає 3 % (станом на 2008 р. вітчизняний імпорт склав 0,5 млн тонн, тоді як світовий – 20,9 млн тонн). За 2000–2008 рр. обсяги завезеного в Україну м'яса всіх видів зросли у 14 разів (із 38,3 до 549,7 тис. тонн). У структурі імпорту у 2008 р. переважало м'ясо птиці – 50 %, яке дещо випереджало імпорт свинини – 35 відсотків.

Варто наголосити, що реальний обсяг імпорту м'яса визначити досить складно, тому що на територію України завозили м'ясо та м'ясопродукти за демпінговими цінами. Незважаючи на посилення заходів державного контролю за імпортом товарів, порушувалось законодавство щодо операцій із використанням м'яса як давальницької сировини. За такою схемою за 2000–2007 рр. обсяги імпортованого м'яса збільшилися в 65 разів (з 1365 до 88109,5 тис. дол. США). Внаслідок чого у 2007 р. було заборонено ввозити на митну територію України м'ясо та харчові нутрощі (субпродукти) як давальницьку сировину і проводити операції, пов'язані з їх переробкою на території нашої країни. Така ситуація вимагала ефективного державного регулювання.

Станом на 1 вересня 2011 року сільськогосподарськими підприємствами України було вирощено 734,2 тис. тонн (живої ваги) м'яса птиці усіх видів, що перевищує показник на 1 вересня 2010 року на 7 % чи 47,8 тис. тонн. З них реалізовано на забій 699,8 тис. тонн. У порівнянні з попереднім роком відбулося зростання на 47,7 тис. тонн. Таке зростання свідчить про високий потенціал галузі як в напрямку збуту продукції на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Найбільше поголів'я всіх видів птиці спостерігається в таких областях:

1. Черкаська (26,9 млн голів, 11,4 % від загальної чисельності поголів'я птиці). На 1 вересня 2010 року поголів'я склало 98,4 %, а 1 серпня 2011 – 103,5 %.
2. Київська (23,1 млн голів, 9,8 %). 104,3 і 97,8 %
3. Дніпропетровська (19,9 млн голів, 8,5 %). 107,0 % і 101,9 %.
4. Донецька (17,9 млн голів, 7,6 %). 102,2 % і 97,7 %.
5. Вінницька (12,5 млн голів, 5,3 %). 101,5 % та 95,5 %.

Основними факторами, які забезпечили зростання обсягів виробництва, є значні приватні інвестиції в технічне переоснащення (понад 14 млрд грн) і розширення виробничих потужностей, якісне поліпшення племінних ресурсів, сучасний менеджмент і державна підтримка галузі. За оцінками експертів, до 2015 року виробництво м'яса птиці може підвищитися до 1750 тис. т і складе на душу населення в рік 38 кг у живій вазі, або 27 кг у забійній вазі.

Не дивлячись на це, протягом 2011 року імпорт м'яса птиці зростає, чому сприяють значні закупівлі його Держрезервом України [5], тим самим зменшуючи ціну на внутрішньому ринку і прибутки національних виробників. Середня ціна імпортованих поставок м'яса птиці майже вдвічі менше, ніж вартість вітчизняних.

Протягом останніх років спостерігається чітка тенденція до збільшення споживання м'яса птиці у порівнянні з яловичиною й свининою на душу населення. А саме, у 2002–2005 рр. було зростання з 7,4 кг до

13,7 кг, до 2011 року відбулося збільшення споживання майже вдвічі.

В Україні птиця вирощується переважно великими агропідприємствами, що розташовані у Київській, Черкаській і Дніпропетровській областях. Це такі гіганти, як “Миронівський хлібопродукт” (ТМ “Наша ряба”) із часткою ринку в 40–45 % і “Птахокомплекс “Агромарс” (ТМ “Гаврилівські курчата”) – 15–20 %. Більшість агрохолдингів мають можливість підвищити рентабельність вирощування птиці завдяки замкненому циклу – починаючи із виробництва кормів і закінчуючи готовими напівфабрикатами.

Сьогодні вітчизняне виробництво м'яса птиці може не тільки повністю забезпечити внутрішній споживчий ринок, але й сформувати значний експортний потенціал. За останні кілька років обсяги експорту м'яса птиці з України зросли і склали у 2010 році 33,0 тис. тонн. Але українські виробники м'яса птиці отримали заборону на експорт продукції у країни Митного союзу.

Щоб вийти на європейський ринок, компаніям необхідно випускати продукцію високої якості, відповідати вимогам європейського рівня. Уже зараз великі виробники практично повністю готові поставити таку продукцію, яка за рівнем технологічності вже нічим не поступається багатьом європейським компаніям.

У 2010 р. інспектори Офісу з питань харчових продуктів та ветеринарії (FVO) Генерального директорату з питань охорони здоров'я та захисту прав споживачів (DG SANCO) інспектували стан діючої системи контролю здоров'я тварин в Україні при виробництві м'яса птиці, яєць і продукції з них для можливого експорту до країн Європейського Союзу. Поки Україна ще не отримала дозвіл на експорт птиці, але європейські інспекції вже завершені і зауважень за їх результатами не було.

Але необхідність нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств не відпала. Щодо вітчизняних реалій, то основним методом регулювання можна вважати квотування. Кількісні обмеження застосовуються виключно на недискримінаційній основі. Економістами ЄС обгрунтовано критерій експортної квоти (обсяг експорту щодо ВВП), за якого країна не зазнає підвищення ризику впливу глобальних коливань кон'юнктури світових ринків, на рівні 25–30 %. Експортна квота України у 2003 р. складала 53 %, а в 2008 році сягнула близько 60 %, що свідчить про збільшення залежності нарощування обсягів вітчизняного експорту від тенденцій розвитку світового господарства.

У результаті перемовин вдалося домогтися збільшення квот на безмитну торгівлю за ключовими статтями аграрного експорту в 2–4 рази. Домовленість з ЄС передбачатиме поступове підвищення обсягу квот протягом перших 5 років роботи. У перший рік Україна зможе вивезти 20 тис. т заморожених тушок курей і 16 тис. т обробленої продукції та 3 тис. т яєць у шкаралупі і стільки ж продуктів переробки.

Рішення про застосування режиму ліцензування експорту (імпорту) товарів, у тому числі встановлення квот (кількісних або інших обмежень), приймається Кабміном України за поданням центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики з визначенням переліку конкретних товарів, експорт (імпорт) яких підлягає ліцензуванню, періоду дії ліцензування та кількісних або інших обмежень щодо кожного товару.

Існуюча система технічних бар'єрів в Україні є неефективною, оскільки вона не враховує реалій ринкової економіки та сучасних методів державного контролю [3, с. 67]. Існують зобов'язання до кінця 2011 року привести все своє технічне регулювання у відповідність з Угодою про технічні бар'єри у торгівлі. В результаті цього відбудуться такі зміни: по-перше, всі стандарти (національні, міжрегіональні чи міжнародні) повинні бути добровільними; по-друге, треба скоротити перелік продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації, сприяючи якнайширшому впровадженню декларування відповідності виробником; по-третє, треба затвердити порядок, який забере право перевіряти чи сертифікувати будь-яку імпортовану харчову продукцію Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Оскільки в Україні не заборонено використання антибіотиків і гормонів при відгодівлі, буде дозволено імпорт м'яса при виробництві якого використовувалися гормони.

Особливість сучасного регулювання сільського господарства у СОТ полягає у тому, що деякі члени СОТ мають право використовувати такі заходи підтримки, як експортні субсидії та спеціальні захисні заходи, у використанні яких Україні відмовлено.

Водночас, великої уваги потребують питання стосовно створення стабільної правової бази, сприятливого інвестиційного клімату, ефективної системи управління ЗЕД та підвищення якості експортної продукції. Першим кроком має стати остаточне приведення національного законодавства у відповідність до вимог СОТ [1, с. 24].

Висновки. Таким чином, можливості нетарифного регулювання імпорту в Україну суттєво обмежені, на той час як нетарифні бар'єри для експорту у країни ЄС для нашого виробника залишаються високими. Аналіз основних методів нетарифного регулювання експорту та імпорту, що використовуються у вітчизняній практиці для врегулювання торговельного балансу в напрямку продукції птахівництва та відшукування залежності від них розвитку напрямку діяльності, дасть можливість приймати правильні рішення як на макро-, так і мікрорівні.

Література

1. Крупка І. Порівняльний аналіз основних інструментів зовнішньоторговельної політики в умовах

глобалізації / І. Крупка // Формування ринкової економіки в Україні . – 2009. – № 1. – С. 23–30.

2. Лука О.Ф. Україна на світовому ринку агро продовольчої продукції / О.Ф. Лука // Економіка АПК. – 2003. – № 11. – С. 116–121.

3. Родічева Л. Інтеграція України у світове господарство / Л. Родічева // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 2(31). – С. 31–38.

4. Щетініна І. О. Значення інноваційного розвитку для птахівництва. Сучасний стан виробництва м'яса птиці в Україні та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / І.О. Щетініна, В.І. – Режим доступу : <http://avian.org.ua/data/statti/schetinina.htm>

5. Rozporządzenie KE 1741/2006 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.arr.gov.pl>.

Надійшла 06.10.2011

УДК 339.012 (048)

О. Ю. ПРИГАРА

Київський національний університет імені Т. Шевченка

ВПЛИВ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА МІЖНАРОДНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ПРИВАБЛИВІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ

Розглянуто особливості ринкового середовища міжнародного підприємництва і визначено, що вибір привабливих ринків вимагає здійснення ретельної оцінки цього середовища за широким колом кількісно-якісних показників. Запропоновано розглядати багаторівневу систему показників оцінки привабливості ринку на мегарівні – світовому рівні, макрорівні – рівні країни, мезорівні – рівні галузі, та мікрорівні – рівні підприємства. Привабливість міжнародних товарних ринків можна визначити через оцінку ступеня відповідності стану факторів ринкового середовища економічним інтересам підприємств, пов'язаних з виходом та стратегіями їх діяльності на міжнародних товарних ринках.

The peculiarities of market environment of international entrepreneurship are viewed in the article. It is shown that thorough analysis of this environment is necessary for the choice of attractive markets. The author introduces a multilevel system of characteristics of attractiveness analysis on the international markets. This system consists of megalevel – world level; macrolevel – country level; mezolevel – branch level; microlevel – firm level. The attractiveness of international markets can be defined as a measure of appropriateness of market factors to economic interests of an enterprise concerning the agreement of its economic interests, connected with enterprise penetration and its strategies on international markets.

Ключові слова: ринкове середовище міжнародного підприємництва, привабливість ринку, міжнародний ринок, оцінка ринку.

Однією з найбільш характерних рис сучасного економічного розвитку є наростаючі процеси глобалізації, визначальними особливостями яких є вихід економічних систем за національні межі і зростання ролі зовнішніх, інтернаціональних чинників у процесі економічного розвитку. Глобальний характер сучасних економічних процесів знаходить своє вираження у реалізації політики відкритості національних ринків, поглиблення міжнародного поділу і кооперації праці, які проявляються у нарощуванні масштабів міжнародної торгівлі товарами, послугами та факторами виробництва. Наростання відкритості національних економік, загальної лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків, науково-технічний прогрес сприяє залученню національних підприємств до світогосподарської системи. А це, у свою чергу, сприяє пошуку вітчизняними підприємствами привабливих міжнародних ринків для ведення міжнародної підприємницької діяльності. Підприємствам, які орієнтовані на міжнародні ринки, слід враховувати вплив світової економіки і проводити ретельний аналіз середовища міжнародного підприємництва з метою вибору привабливих ринків.

Питанням вивчення ринкового середовища міжнародного підприємництва присвячені численні наукові праці. Слід зазначити, що особливої актуальності в сучасних умовах набуває концепція привабливості міжнародних товарних ринків, яка починає формуватися у провідних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених, а поняття привабливості ринків вже міцно увійшло у науковий лексикон економістів. Причому чіткого визначення даного поняття практично не існує, поряд з тим, що поняття факторів та показників ринкової привабливості набули широкого вжитку. Розглянемо співвідношення існуючих підходів до аналізу ринкового середовища міжнародного підприємництва і привабливості ринків.

Проведений аналіз наукових розробок з питань привабливості міжнародних ринків дозволяє виділити такі підходи до розгляду даного поняття: поняття привабливості міжнародних товарних ринків зазвичай пов'язується з аналізом впливу окремих факторів ринкового середовища країни на діяльність підприємства, яке виходить на ці ринки [1, 2, 7], кількісними та якісними характеристиками галузевого ринку [3, 6, 8], і вживається поряд з поняттями конкурентна ситуація на ринку і конкурентоспроможність ринку [4, 5]. Незважаючи на численні наукові праці, які досліджують питання вибору привабливих для ведення підприємницької діяльності ринків, практично відсутні роботи, в яких визначено процес проведення аналізу привабливості міжнародних товарних ринків. Тобто більшість авторів при розгляді питань оцінки привабливості ринків зосереджують увагу на дослідженні маркетингового середовища цих ринків і проводять паралель між цими поняттями. Звісно, вибір привабливих ринків вимагає врахування